

Received-Makale Geliş Tarihi 06.09.2024
Published-Yayınlanma Tarihi 31.10.2024
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 11(112),2046-2054

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.13960119

Öğr. Gör. Dr. Emrah Uçar

<https://orcid.org/0000-0003-2481-5514>

Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İstanbul / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/0547yzj13>

Arş. Gör. Dr. Osman Halil İmik

<https://orcid.org/0000-0001-7197-1865>

Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İstanbul / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/0547yzj13>

Türk Arabesk Müziğine Yönelik Sözel ve Müziksel Çok Boyutlu İçerik Çözümlemesi (Orhan Gencebay Örneği)

Verbal And Musical Multi-Dimensional Content Analysis Of Turkish Arabesque Music (Example Of Orhan Gencebay)

ÖZET

Bu çalışma, Türk arabesk müziğinin en önemli temsilcilerinden biri olan Orhan Gencebay'ın eserlerine çok boyutlu bir içerik çözümlemesi yaparak bu müziğin toplum üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda Orhan Gencebay'ın 25 albüm başlık parçası incelemeye alınmıştır. Orhan Gencebay, 20. yüzyılın ikinci yarısında Türk müziğinde derin izler bırakarak hem müzikal hem de sosyal anlamda geniş bir kitleye hitap etmiştir. Gencebay'ın şarkıları, özellikle aşk, hüznün, ayrılık ve toplumsal sorunlar gibi temalar etrafında şekillenmiştir. Şarkılarında bu temaları işleyerek Türkiye'de göç eden köylü kesimin şehirleşme sürecinde yaşadığı duygusal zorluklara, kimlik arayışlarına ve kültürel adaptasyon sorunlarına dikkat çeken Gencebay, müziğini toplumun yaşadığı sorunlara ayna tutan bir platform olarak kullanmıştır. Bu yönüyle, Gencebay yalnızca bir müzisyen olarak kalmayıp, aynı zamanda halkın duygusal ihtiyaçlarını ve sosyal değişimlerini ifade eden bir figür haline gelmiştir. Bu çalışma, Türk arabesk müziği repertuarında yer alan şarkılarda işlenen tematik unsurların derinliğini inceleyerek, bu unsurların toplumdaki yansımalarını ele almayı amaçlamaktadır.

Araştırmada, Orhan Gencebay'ın eserlerindeki söz ve müzik arasındaki bağlantıların analizine de odaklanılmaktadır. Gencebay, şarkılarında sıklıkla Kürdi, Nihavent ve Hicaz makamlarını kullanarak, eserlerine duygusal bir derinlik katmıştır. Bu makamlar, şarkıların içeriğini daha etkili bir şekilde yansıtarak dinleyicilere güçlü bir duygusal deneyim sunmaktadır. Gencebay'ın şarkılarında ayrıca çalgısal düzenlemeler ve ritmik yapıların kullanımı da incelenmiş, bu unsurların sözlerin anlamıyla uyum içinde olduğu ve dinleyiciyi derinlemesine etkilediği görülmüştür. Çalışma, Gencebay'ın şarkılarında toplumsal sorunları, duygusal travmaları ve bireysel kimlik arayışlarını etkileyici bir dille yansıttığını ortaya koymaktadır. Gencebay'ın sanatı, bireylerin kimlik arayışlarına yönelik bir rehber ve toplumsal değişimlerin izlenebildiği bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Gencebay'ın eserleri hem müzikal bir yenilik hem de sosyo-kültürel bir fenomen olarak ele alınmakta, onun müziği aracılığıyla toplumsal dinamiklerin etkilerini anlamak için değerli bir kaynak sunmaktadır. Gencebay'ın şarkıları, Türkiye'nin dönüşüm sürecine tanıklık eden bir arşiv niteliğinde olup, arabesk müziğin toplum üzerindeki etkilerini anlamada kilit bir role sahiptir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Arabesk Müzik, İçerik Çözümlemesi, Orhan Gencebay.

ABSTRACT

This study aims to reveal the impact of Turkish arabesque music on society by conducting a multidimensional content analysis of the works of Orhan Gencebay, one of the genre's most significant representatives. Within this scope, the title tracks from 25 of Gencebay's albums were analyzed. Throughout the second half of the 20th century, Gencebay left a lasting impression on Turkish music, resonating with a wide audience both musically and socially. His songs revolve around themes such as love, sadness, separation, and social issues. Through his music, Gencebay sheds light on the emotional struggles, identity quests, and cultural adaptation challenges faced by rural migrants during Turkey's urbanization process, using his art as a platform that mirrors societal issues. In this sense, he has evolved from merely a musician to a cultural figure who captures the emotional needs and social transformations of the people. This study also aims to explore the depth of thematic elements in Turkish arabesque music, analyzing how these elements are reflected in society.

The study also examines the intricate connections between lyrics and music in Orhan Gencebay's works. Gencebay frequently employs the Kürdi, Nihavent, and Hijaz maqams in his songs, which imbue his compositions with emotional depth. These maqams enhance the thematic content of the songs, offering listeners a profound emotional experience. Additionally, the study analyzes the instrumental arrangements and rhythmic structures in Gencebay's music, revealing that these elements are harmoniously aligned with the lyrical meaning, thereby creating a deeply impactful experience for the audience. Gencebay's songs vividly portray social issues, emotional traumas, and the quest for individual identity, using an expressive and evocative language. His art is regarded as a guide for individuals in their search for identity and as a means of observing social changes over time. Within this framework, Gencebay's works are evaluated not only as musical innovations but also as socio-cultural phenomena, serving as a valuable resource for understanding the effects of societal dynamics through his music. His songs thus stand as an archive of Turkey's transformation process, playing a crucial role in understanding the influence of arabesque music on society.

Keywords: Communication, Arabesk Music, Content Analysis, Orhan Gencebay.

1. GİRİŞ

Müzik, toplumun ortak duygu ve düşüncelerini harekete geçirme özelliğine sahiptir. Halk müziği ve arabesk gibi türler, toplumun duygusal ihtiyaçlarına cevap verirken aynı zamanda toplumsal sorunlara da dikkat çeker (Güllülü, 1994). Türkiye'de en popüler müzik tarzları arasında yer alan arabesk müzik, 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır ve genellikle toplumsal ve duygusal konuları ele almaktadır. Arabesk müziğin temelinde halk müziği ve Türk sanat müziği etkileri bulunmaktadır. Genellikle şarkı sözlerinde hüznün, aşk, ayrılık gibi temalar işlenmekte ve çoğu zaman toplumsal sorunlara, yoksulluğa ve zorluklara değinilmektedir. Müzikal olarak, Arabesk, Batı müziği öğeleriyle Türk müziği ve halk müziğinin unsurlarını birleştirmektedir. Orkestral düzenlemelerde genellikle, yaylı çalgılar, ud, kanun, klarnet, elektro bağlama ve ney gibi enstrümanlar sıkça kullanılmaktadır.

Arabesk müzik, Türkiye'nin toplumsal yapısında önemli bir yer tutan ve özellikle göç eden köylü kesiminin şehirleşme sürecindeki zorluklarını, toplumsal çelişkilerini yansıtan bir müzik türüdür. Bu müziğin 1960'lardan 1980'lere kadar etkili olduğu ve sinema ile birleşerek halkın geniş kesimlerine ulaştığı görülmektedir. Orhan Gencebay, Müslüm Gürses ve Ferdi Tayfur gibi sanatçılar hem şarkıları hem de oynadıkları filmlerle bu dönemin duygusal yükünü halkla buluşturmuştur (Kuzucanlı ve Çelikiz, 2019).

Türkiye'de arabesk müzik, hem popüler kültürün bir parçası olarak kabul görmüş hem de zaman zaman ötekileştirilerek tartışma konusu olmuştur. Kimileri bu türü olumsuz bir şekilde algılamakta, kimileri ise onu Türk müzik kültürünün önemli bir parçası olarak görmektedir.

Arabesk müziğin geniş kitlelere ulaşmasında en büyük pay şüphesiz ki Orhan Gencebay'a aittir. Gencebay'ın müziği, arabesk müziğin 1960'lardan günümüze kadar geçirdiği kültürel dönüşümde kritik bir yere sahiptir. Uymaz'a göre, arabesk müzik yalnızca bir müzik türü değil, aynı zamanda toplumsal hafızayı şekillendiren bir ifade biçimidir. Gencebay'ın şarkılarında yer alan temalar, Türkiye'nin modernleşme sürecindeki sosyal çatışmaları ve kimlik sorunlarını yansıtarak, arabesk müziğin kültürel evrimini vurgulamaktadır (Uymaz, 2024). Kendisi etkinlik düzeyi geniş ve yüksek bir figür olarak bu alanda bestecilik, söz yazarlığı, enstrümanistlik, şarkıcılık ve hatta oyunculuk gibi yeteneklerini kullanarak arabesk müziğe hizmet etmiştir. Gencebay'ın müziği, Türkiye'deki hızlı modernleşme sürecinde halkın kendini ifade etme biçimlerini şekillendirmiştir (Güven, Kaya ve Perrin, 2020). Ahmet Hakan Coşkun'un "Modern Acılarımızın Sesi Olmuş Ozan" diye nitelendirdiği ve halkın 'da "Arabesk Müziğin Babası" olarak isimlendirdiği Orhan Gencebay Türkiye'de arabesk müziğin doğuşunda ve gelişiminde öncülük eden isimlerin başında gelmektedir (Coşkun, 2001). Büyük bir çoğunluğunun sözü ve müziği kendisine ait olan birçok sayıda eseri vardır ve bunun yanı sıra sözleri çok önemli şairlere ait besteleri bulunmaktadır.

Orhan Gencebay'ın şarkılarında işlediği aşk ve ayrılık gibi temalar, bireylerin duygusal çatışmalarını yansıtarak toplumsal bir söylem yaratır. Martin Stokes'a göre, Gencebay'ın eserleri, kentleşme sürecinde yaşanan kültürel çelişkilerin ve modernleşme ile birlikte ortaya çıkan kimlik sorunlarının güçlü bir ifadesidir (Stokes, 1992). Arabesk müziğin en önemli temsilcilerinden biri olan Orhan Gencebay'ın şarkıları, kadercilik, aşk ve alt sınıfların yaşam mücadeleleri etrafında şekillenmiştir. Gencebay'ın müziğinde işlenen bu temalar, arabesk dinleyicisinin duygusal dünyasında önemli bir yer edinmiştir. Arabesk, özellikle şehirleşme sürecinde kimlik arayışı yaşayan bireylerin hislerine tercüman olmuş ve bu süreçte hem müzikal hem de kültürel bir dönüşüm sağlamıştır (Güngör, 1993; Özbey, 2013).

Gencebay'ın eserleri, yalnızca müzikal anlamda değil, aynı zamanda sosyokültürel bir devinimin parçası olarak da değerlendirilmiştir. Arabesk müzik, bireylerin toplumsal sıkıntılarını, şehirleşme ve modernleşme süreçlerindeki kimlik krizlerine yönelik derin mesajlar taşır (Kuzucanlı ve Çelikiz, 2019; Güngör, 1993). Gencebay'ın eserlerine yönelik çok boyutlu bir analiz, arabesk müziğin evrimi ve bu müziğin toplumsal etkileri hakkında önemli veriler sunmaktadır. 'Re-Evaluating the Roots of Arabesk Music' adlı çalışma, arabesk müziğin, sadece müzikal değil aynı zamanda sosyokültürel bir olgu olarak incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Şener ve Oğul, 2022).

Gencebay'ın almış olduğu müzik eğitimini işleyerek başka müzik türleriyle de harmanlayarak öncülüğünü yaptığı bu müzik tarzını bu kadar kısa sürede çok geniş bir kitleye yayabilmesinin ve bu kadar uzun süre popüler kılabilmesinin nedenini Coşkun'un "kentte yaşama alışkanlığından uzak kırsal ahalinin geleneğinin çözülmesi ve dayanışmanın ortadan kalkmasıyla oluşan güvensizliğine, yeni bir kimlik edinmenin getirdiği bocalama da eklenince, şehirler, mutsuz ve karmaşık duygulu insanların mekanı haline geldi. Bu yeni insan tipi, hayhuyla tükenen günlerinde, kendisine dert ortağı olacak sesler duymak istiyordu. O seslerde teselli bulmak ve o sesi, parçalanmış bünyesinin kolektif hıçkırığı olarak birilerine duyurmak istemesi" (Coşkun,2001:3) söylemi çok net bir biçimde anlatmaktadır. Orhan Gencebay'ın müziğini dinleyen bu

büyük kesim Coşkun'un bu söyleminde yer alan "kentte yaşama alışkanlığından uzak kırsal ahali" ile sınırlı değildir. Bu müziği benimseyenler Güngör'ün "...arabesk kaçınılmaz çekiciliğiyle Türk aydınının gündemindeki konuların başına gelip oturdu"(Güngör,1990) söylemiyle bu kitlenin boyutunun ciddiyeti anlaşılmaktadır.

Orhan Gencebay'ın eserleri, modernleşme sürecinde yaşanan sosyo-kültürel dönüşümlere bireysel ve toplumsal bir yansıma sunar. Martin Stokes, arabesk müziğin, bireylerin yaşadığı kimlik krizleri ve kentleşmenin getirdiği kültürel çatışmaları ifade eden bir araç olarak öne çıktığını belirtir. Gencebay'ın müziği, Türkiye'deki hızlı modernleşme sürecinde, geleneksel ve modern değerler arasındaki gerilimi yansıtan önemli bir rol üstlenmiştir (Stokes, 2010). Orhan Gencebay'ın bu kadar farklı kesimlere hitap edebilme ve kabul görmesi kuşkusuz yaptığı müziğin kalitesini ve kullandığı iletişim aracı olan müziğin ne kadar etkili olduğunun önemini vurgulamaktadır. Gencebay'ın Kürdi ve Hicaz makamlarıyla örülü müziği, özellikle aşk ve keder temalarını işlerken dramatik bir derinlik sunar. Meral Özbek, Gencebay'ın müziğinde halkın duygusal dünyasını yansıtan bu makamları ustaca kullandığını ifade etmektedir (Özbek, 2013). Bir iletişim aracı olarak müzik "İnsanlık konuşma dilini geliştirmeden önce iletişim için sesleri kullanmıştır; bu açıdan bakılırsa müziğin dünya üstündeki en eski dil olduğu söylemek çok da yanlış olmaz" (Baykal,2007) görüşünde belirtildiği gibi çok etkili bir iletişim aracıdır.

Çalışmanın amacı Türkiye 'de yeni bir müzik tarzının oluşmasında ve gelişmesinde önemli rol oynayan sanatçının eserlerindeki sözel ve müziksel yapıyı çözümlemek ve bu sayede onun eserlerinin, çeşitli karşılaştırmalara konu edilebilecek yönlerini ortaya çıkarmaktır.

1.1. Problem Durumu

Türk arabesk müziği, 20. yüzyılın ikinci yarısında hızla şehirleşen Türkiye'de geniş bir dinleyici kitlesi bulmuş ve toplumsal sorunların, bireysel duyguların ve kimlik arayışlarının müzikal bir ifadesi haline gelmiştir. Orhan Gencebay, bu müzik türünün en önemli temsilcilerinden biri olarak, şarkılarında aşk, hüzn, ayrılık ve toplumsal sıkıntıları işleyerek geniş kitlelere hitap etmiş ve müziğiyle sosyo-kültürel bir etki yaratmıştır. Ancak, arabesk müziğin bu derin etkisine rağmen, Gencebay'ın eserlerinin tematik ve müziksel analizine yönelik akademik çalışmalar sınırlı kalmaktadır. Gencebay'ın müziğinin bireylerin kimlik arayışları üzerindeki etkisi, şarkılarındaki tematik unsurların toplumsal yansımaları ve eserlerinin sosyo-kültürel bağlamı yeterince incelenmemiştir. Bu eksiklik, Türkiye'nin sosyal ve kültürel dönüşüm süreçlerini anlamada önemli bir boşluk yaratmaktadır. Dolayısıyla, Gencebay'ın müziği aracılığıyla toplumsal dinamikleri ve bireysel duygusal deneyimleri daha iyi anlamak için onun eserlerine çok boyutlu bir içerik çözümlemesi yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışma, Orhan Gencebay'ın şarkılarının toplumsal ve bireysel düzeyde nasıl bir etkiye sahip olduğunu, eserlerinde işlediği temaların ve müziksel unsurların toplumsal yansımalarını ortaya koyarak bu alandaki bilgi boşluğunu doldurmayı amaçlamaktadır.

1.2. Araştırma Soruları

1. Orhan Gencebay'ın şarkılarında öne çıkan temalar nelerdir?
2. Gencebay'ın eserlerinde kullanılan müziksel unsurlar (makam, ritim, enstrümanlar) şarkıların tematik yapısıyla nasıl bir uyum içindedir?
3. Gencebay'ın şarkı sözlerinde aşk, hüzn ve ayrılık gibi temaların işlenişi, toplumda nasıl bir yankı bulmuştur ve bu temalar hangi kültürel kodlarla ifade edilmiştir?
4. Gencebay'ın eserlerinin çok boyutlu bir içerik çözümlemesi, Türk arabesk müziğinin evrimini ve bu müziğin toplum üzerindeki etkilerini anlamamıza nasıl katkı sağlayabilir?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren-örneklem durumu ve verilerin toplanmasına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma belgesel gözlem ve içerik çözümlemesi yöntemlerinden yararlanılarak hazırlanmış bir araştırmadır.

Temelini H.D. Lasswell ve P.F. Lazarsfeld'in attığı, sistematik olarak 1940'lardan itibaren genç ve gelişen bir yöntem olarak kabul gören 1948'li yıllarda Lazarsfeld ve Berelson tarafından bir yöntem olarak ortaya konan (Gökçe, 1990: 2), haberleşmenin görünen içeriğini nesnel, düzenli ve nicesel olarak belirten bir araştırma tekniği (Berelson, 1952: 18) olarak tanımlanan içerik çözümlemesi müziksel araştırmalarda da çok güvenilir ve sağlam veriler ortaya konulması bakımından oldukça önemli ve popüler bir yöntem olarak kullanılmaktadır.

Müzik eserlerinde sözel ve müziksel içerik çözümlemesi, özellikle müziğin toplumsal ve kültürel işlevlerini anlamada büyük önem taşır. Sözel içerik, şarkı sözlerinin anlam dünyasını ve toplumsal bağlamını ortaya koyarken, müziksel içerik analizleri ise melodik yapı, ritmik unsurlar ve armonik ilişkiler gibi teknik detayları incelemeye yöneliktir. Örneğin, bir çalışmada arabesk müzikte kullanılan ritmik ve melodik unsurların, dinleyiciye nasıl duygusal bir deneyim sunduğu incelenmiştir (Güngör, 1993).

Benzer şekilde, popüler müziklerde anlam çözümlemesi yapan bir başka çalışma, sözlerdeki temaların toplumsal yansımalarını ve melodilerin bu temaları nasıl güçlendirdiğini ele almıştır. Bu tür analizler, müziğin toplumsal etkilerini daha iyi anlamamıza olanak tanır (Birekul, 2015).

Bu çalışmada Gencebay'ın yapmış olduğu bütün albümlerdeki başlık parçaları ele alınmış, albüme adını veren üreticinin isim olarak iddiasını ortaya koyduğu, albümde de bir eser olarak bulunan 25 parça üzerinde içerik çözümlemesi yöntemi uygulanmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreni, Türk arabesk müziği repertuarında yer alan ve özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türkiye'de popülerlik kazanmış tüm şarkılar oluşturmaktadır.

Bu araştırmada örneklem olarak, geniş bir eser yelpazesıyla halkın beğenisini kazanmış ve müziğiyle geniş kitlelere hitap etmiş Türk arabesk müziğinin öncülerinden biri olan Orhan Gencebay'ın albümlerindeki 25 başlık parçası seçilmiştir. Bu şarkılar, Gencebay'ın toplumsal ve bireysel temaları işlediği eserlerinden oluşmakta olup, Kürdi, Nihavent, Hicaz gibi farklı makamları içeren örneklerden oluşmaktadır. Örneklem, Gencebay'ın eserlerinin tematik ve müziksel çeşitliliğini yansıtarak, toplumsal etkiyi anlamada önemli ipuçları sağlamaktadır. Örneklem seçimi, Gencebay'ın sanatı aracılığıyla toplumsal ve bireysel dinamikleri derinlemesine analiz etmeyi mümkün kılacak şekilde belirlenmiştir. Bu şarkılar, araştırmanın amacına uygun olarak Gencebay'ın sanatının Türk arabesk müziği ve Türkiye'nin sosyo-kültürel yapısı üzerindeki etkilerini ortaya koyacak şekilde analiz edilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler, Orhan Gencebay'ın belirlenen 25 şarkısının sözel ve müziksel özelliklerinin analiz edilmesi yoluyla toplanmıştır. Şarkıların analizinde hem sözlü içerik çözümlemesi hem de müziksel yapı analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Verilerin toplanması sürecinde öncelikle, Gencebay'ın şarkı sözleri detaylı bir şekilde incelenmiş ve şarkılarda işlenen temalar belirlenmiştir. Tematik analiz yöntemiyle şarkı sözlerinde yer alan aşk, ayrılık, hüzn, toplumsal zorluklar ve kimlik arayışı gibi ana temalar tespit edilmiştir. Bu temalar hem bireysel hem de toplumsal bağlamda ele alınarak sınıflandırılmıştır. Aynı zamanda, sözlerde kullanılan dil, imgeler ve kültürel kodlar da analiz edilmiştir.

Müziksel yapı analizinde ise şarkıların ezgisel transkripsiyonu yapıldıktan sonra şarkılarda kullanılan makamlar, ritim yapıları, melodik motifler ve enstrümanların rolü incelenmiştir. Her şarkının makamı, ses aralığı ve müzikal düzenlemesi değerlendirilmiş ve Gencebay'ın şarkılarındaki duygusal derinliği ifade eden müziksel unsurlar ortaya konmuştur. Veriler, Orhan Gencebay'ın şarkılarının sözlü ve müziksel özelliklerinin çok boyutlu bir analizini sağlayacak şekilde sistematik olarak toplanmıştır.

2.4 Sınırlılıklar

Bu araştırma Orhan Gencebay'ın yapmış olduğu albümlerindeki parçalardan albüm başlık parçası olarak kullandığı 25 parça ile sınırlandırılmıştır. Gencebay'ın iki isim taşıyan albümleri de bulunmaktadır. Bu albümlerde yalnızca bir parça ele alınmıştır. Ayrıca Gencebay'ın klasikler adı altında ve başlık ismini albümün içindeki parçalardan seçmediği albüm çalışmaları da olmuştur. Bu çalışmalar değerlendirmeye alınmamıştır.

3. BULGULAR

Bu araştırmanın verileri Orhan Gencebay'ın günümüze kadar yapmış olduğu albümlerindeki başlık şarkılarından elde edilmiştir. Çalışmada sözü ve müziği Gencebay'a ait olan 25 albüm başlık parçası ele alınıp incelenmiştir.

3.1. Orhan Gencebay'ın Şarkılarının Müziksel Yapısının Çözümlemesi

Müziksel yapı çözümlemesinde ana başlık olarak genellikle iki alan üzerinde durulmaktadır. Bu alanlara ait istatistik veriler aşağıda yer almaktadır.

3.1.1. Temel Bulgular

Bu bölümde eserin kime ait olduğu, makamı, ölçüsü, çalgısal ve sözel bölmesi, usulsüz bölmesi, bağlantı bölmesi yer almaktadır.

Orhan Gencebay kendisine ait olan, albümlerinde başlık parçası olarak kullandığı yirmi beş parçasında farklı makamlar kullanmıştır. Bunlardan on altı tanesi kürdi, üç tanesi nihavent, iki tanesi hicaz, bir tanesi uşşak, bir tanesi çargâh, bir tanesi karcıgar, diğer biri de segâh makamında yazılmıştır. Eserlerin sadece birinde geçki yapılmıştır. “Bir Damla Mutluluk” adlı eser çargâh makamında yazılmış olmasına rağmen nakarat kısmında uşşak makamına geçki yapılmıştır. Gencebay'ın değerlendirmeye alınan yirmi beş parçası yazılmış oldukları makam dizisinin ses sınırlarını tiz ve pes seslere doğru genişletilerek yazılmıştır.

Müziksel yapı çözümlemesinde genel saptamalar bölümünün içerisinde bulunan şarkının ölçüsü, çalgısal bölmesi, sözel bölmesi ile ilgili bilgiler Tablo 1’de usulsüz bölme ve bağlantı bölmesi ile ilgili bilgilerse tablonun hemen altında sunulmaktadır.

Tablo 1. Temel Bulgular

Şarkının Adı	Ölçüsü	Çalgısal B.	Sözel B.
Akma Gözlerimden	Düz	35	37
Batsın Bu Dünya	Düz	18	34
Ben Topraktan Bir Canım	Düz	40	68
Beni Biraz Anlasaydın	Düz	44	58
Bir Damla Mutluluk	Düz	38	84
Bir Teselli Ver	Düz	22	40
Cennet Gözlüm	Düz	55	56
Cevap Ver	Düz	50	70
Dil yarası	Düz	90	110
Dokunma	Düz	32	70
Emrin Olur	Düz	55	79
Hasret Rüzgârı	Düz	46	72
Hatasız Kul Olmaz	Düz	50	65
İdeal Aşk	Düz	38	88
Kiralık Dünya	Düz	36	64
Kördüğüm	Düz	64	96
Leyla ile Mecnun	Düz	20	59
Musalla Taşı	Düz	42	74
Sarhoşun Biri	Düz	32	50
Sen de Haklısın	Düz	68	64
Ya Evde Yoksan	Düz	54	76
Yalnız Değilsin	Düz	72	74
Yarabbim	Düz	50	48
Yargısız İnfaz	Düz	56	88
Yürekten Olsun	Düz	74	106

Gencebay'ın ele aldığımız şarkılarının hepsinde düz usul kullanılmıştır. Gencebay'ın şarkılarında düz usulün yanı sıra, genellikle Türk Halk Müziğinde uzun havaların belirleyici özelliği olarak bilinen ve kullanılan usulsüz yapı veya başka bir deyişle serbest bölme özelliği de yedi şarkısında kullanılmıştır. Gencebay'ın “Batsın Bu Dünya”, “Ben Topraktan Bir Canım”, “Cevap Ver”, “Leyla ile Mecnun”, “Musalla Taşı”, “Ya Evde Yoksan”, “Yalnız Değilsin” adlı şarkılarında düz usulle birlikte usulsüz yapıda kullanılmıştır. Gencebay, şarkılarının tamamında çalgısal bölme ve sözel bölme kullanmıştır. Bunlardan en fazla çalgısal bölmenin kullanıldığı şarkı, doksan ölçülük bölmeyle, “Dil Yarası” adlı şarkıdır. En az çalgısal bölmesi olan şarkı ise, “Batsın Bu Dünya” adlı şarkıdır. Bu çalışmada yer verilen yirmi beş şarkı içinde sözel bölmesi en fazla olan şarkı, yüz on ölçülük bölmeyle, “Dil Yarası” adlı şarkıdır. Sözel bölmesi en az olan şarkı ise otuz dört ölçülük bölmesiyle, “Batsın Bu Dünya” adlı şarkıdır. Bunların yanı sıra, Gencebay dokuz şarkısında bağlantı bölmesi kullanmamıştır. Bu şarkılar, “Bir Teselli Ver”, “Cennet Gözlüm”, “Dil Yarası”, “Hasret Rüzgârı”, “İdeal Aşk”, “Kiralık Dünya”, “Yalnız Değilsin”, “Yarabbim”,

“Yargısız İnfaz” adlı şarkılardır.

3.1.2. Melodik Yapı

Melodik yapının içerisinde şarkının ana sesi, ses aralığı, ses genişliği ve makamı belirlenmektedir. Melodik yapının incelenmesi sırasında tam ses aralık ve yarım ses aralık haricinde komalı seslerin kendinden bir önceki veya bir sonraki sese olan uzaklıklarını tanımlamak amacıyla orta boy ses adında bir kategori daha oluşturulmuştur. Gencebay’ın şarkılarının melodik yapısıyla ilgili çözümlenmeler Tablo 2’de şarkıların ana sesiyle ilgili bilgiler ise tablonun altında yer almaktadır.

Tablo 2. Melodik Yapı

Şarkının Adı	Tam Ses	Yarım Ses	Orta Boy Ses	Ses Genişliği	Makamı
Akma Gözlerimden	232	94	156	11	Kürdi
Batsın Bu Dünya	187	86	97	13	Kürdi
Ben Topraktan Bir Canım	163	107	114	13	Nihavent
Beni Biraz Anlasaydın	104	119	107	12	Kürdi
Bir Damla Mutluluk	164	110	83	12	Çargâh
Bir Teselli Ver	272	138	204	13	Kürdi
Cennet Gözlüm	152	114	105	13	Kürdi
Cevap Ver	165	98	112	17	Kürdi
Dil Yarasi	203	108	124	15	Kürdi
Dokunma	128	97	89	15	Nihavent
Emrin Olur	137	118	106	15	Kürdi
Hasret Rüzgârı	148	88	96	11	Kürdi
Hatasız Kul Olmaz	197	152	72	15	Karacığâr
İdeal Aşk	153	148	125	11	Hicaz
Kiralık Dünya	126	99	118	16	Hicaz
Kördüğüm	214	112	108	15	Kürdi
Leyla ile Mecnun	176	88	106	12	Nihavent
Musalla Taşı	116	108	93	11	Kürdi
Sarhoşun Biri	122	111	87	12	Kürdi
Sen de Haklısın	136	92	116	8	Uşşak
Ya Evde Yoksan	116	121	107	9	Segâh
Yalnız Değilsin	164	106	93	13	Kürdi
Yarabbim	412	197	122	17	Kürdi
Yargısız İnfaz	148	114	98	9	Kürdi
Yürekten Olsun	164	142	102	10	Kürdi
Toplam	4299	2867	2740	318	7 Makam

Tablodaki verilerde görüldüğü gibi Gencebay ses aralıklarının üçünü de kullanmıştır. Birinci sırada 4299 ses aralığı ile tam ses aralığı bulunmaktadır. Tam ses aralığının kullanılma oranının en fazla olduğu şarkı, 412 ses aralığı ile “Yarabbim” adlı şarkıdır. Tam ses aralığının en az kullanıldığı şarkı 104 tam ses aralığı ile “Beni Biraz Anlasaydın” adlı şarkıdır. İkinci sırada 2867 ses aralığı ile yarım ses aralığı gelmektedir. Yarım ses aralığı kullanma oranının en fazla olduğu şarkı, 197 ses aralığı ile “Yarabbim”, en az kullanıldığı şarkı ise 86 ses aralığı ile “Batsın Bu Dünya” adlı şarkılardır. Kullanım sıklığında üçüncü sırada 2740 ses aralığı ile orta boy ses aralığı yer almaktadır. Orta boy ses aralığının en fazla kullanıldığı şarkı, 204 ses aralığı ile “Bir Teselli Ver” adlı şarkıdır. Bu aralığın en az kullanıldığı şarkı ise 72 ses aralığı ile “Hatasız Kul Olmaz” adlı şarkıdır.

Müziksel eserler bir ana ses belirlenerek bu ana sesin üzerine uygulanan ezgisel motiflerle oluşturulmaktadır. Gencebay şarkılarının on altı tanesinde ana ses olarak si notası kullanılmıştır. Bunlar, “Akma Gözlerimden”, “Ben Topraktan Bir Canım”, “Beni Biraz Anlasaydın”, “Cevap Ver”, “Dil Yarasi”, “Emrin Olur”, “Hasret Rüzgârı”, “Hatasız Kul Olmaz”, “İdeal Aşk”, “Musalla Taşı”, “Sarhoşun Biri”, “Ya Evde Yoksan”, “Yalnız Değilsin”, “Yarabbim”, “Yargısız İnfaz”, “Yürekten Olsun” adlı şarkılardır. Ana ses olarak la notasının kullanıldığı dört şarkı, “Bir Teselli Ver”, “Cennet Gözlüm”, “Kördüğüm”, “Leyla ile Mecnun” adlı şarkılardır. “Bir Damla Mutluluk” ve “Sende Haklısın” şarkılarında do notası, “Dokunma” ve “Kiralık Dünya” şarkılarında si bemol notası ve “Batsın Bu Dünya” şarkısında ise mi notası ana ses olarak kullanılmıştır.

3.2. Orhan Gencebay'ın Şarkılarının Sözel Yapısının İncelenmesi

Arabesk müzikte sözel yapı, diğer birçok müzik türünde de olduğu gibi biraz daha öne çıkar. İnsanın günlük yaşamında karşılaştığı acı, hüznün, sevinç v.s. her türlü olayla ilgili genellikle günlük konuşma diline nazaran daha abartılı bir dille yazılan arabesk müzik sözlerinin çözümlenmesi oldukça önemlidir. Sözel yapının içerik çözümlenmesi yapılırken, müziksel yapı çözümlenmesinde olduğu gibi sayısal verilerden yararlanılarak yapılmaktadır. Bu çalışmada da şiirlerin teknik yapısı, mısraı, vezni, nazım birimi, sözcük sayısı, sözcük sıklığı, konu kategorilerine göre dağılımı, sözcük dağarcığı ve şiirlerin kitle

tarafından algılanabilirlik düzeyi üzerinde durulmaktadır.

Gencebay'ın 25 başlık parçasının değerlendirmeye alındığı bu çalışmadaki eserler “hece vezni” ile yazılmıştır.

Şiirlerin sözel yapısına ayrıntılı olarak bakıldığında, mısra ve nazım birimi olarak, 558 mısra, 137 kıta, üç mısralık 15 kıta ve 19 beyit bulunmaktadır. 25 şarkıda toplam 2425 sözcük kullanılmıştır. Bu sözcüklerden kavramsal düzeyde bulunan 409 sözcüğün kullanım sıklığı ve konu kategorilerine göre dağılımı Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3. Sözcük Sıklığı ve Konu Kategorilerine Göre Dağılımı

Kategori	Sözcük Sıklığı	Toplam
Doğa Çiçek Hayvan	Ağaç (1), Aslan (4), Ay (1), Bahar (5), Çamur (1), Dağ (1), Damla (3), Delik (1), Deniz (1), Diken (1), Duman (1), Esmek (2), Gece (1), Gül (3), Gün (7), Gündelik (1), Güneş (1), Gündüz (1), İlik (1), Kanat (1), Kıl (1), Kış (1), Mehtap (2), Mevsim (4), Rüzgâr (6), Sabah (1), Su (1), Taş (2), Tepe (1), Toprak (3), Toz (1), Yağmak (1), Yağmur (3), Yer (5), Yeryüzü (1), Yudum (2), Zehir (1), Zerre (1)	75
Toplumsal İlişki İnsan	Ad (1), Akıl (2), Ana (1), Arkadaş (1), Baba (1), Baş (3), Beden (1), Benlik (1), Beraber (4), Boyun (2), Bütün (1), Dil (11), Doğmak (5), Dost (1), Dudak (2), Efsane (1), Elbise (1), Emek (1), Fark (5), Güç (2), Haber (2), Hasret (10), Hayat (3), İç (9), İdeal (1), İnsan (9), İş (1), Kapris (1), Kelime (1), Kiracı (3), Kol (2), Kul (5), Laf (1), Mahkum (2), Maksat (3), Muhabbet (1), Nazar (1), Nefes (6), Nikah (1), Numara (1), Nutuk (2), Onur (1), Öksüz (1), Öldürmek (2), Ölmek (2), Örnek (2), Özel (2), Pabuç (1), Para (7), Parça (1), Paylaşmak (1), Pul (1), Razi Olmak (4), Reçete (1), Rica (1), Sahi (2), Satmak (1), Saygı (1), Sır (1), Sırdaş (1), Sigara (1), Soba (1), Sokak (4), Soy ad (1), Söz (1), Şifa (1), Şikayet (5), Tek (4), Tercih (1), Ters (1), Tez (1), Tırnak (1), Ufak (1), Umur (1), Uyku (1), Uzak (3), Yakışıklı (1), Yalan (3), Yanlış (1), Yaraşmak (2), Yardım (1), Yargı (3), Yarın (3), Yaşamak (23), Yaşatmak (1), Yavru (8), Yük (1), Yüksek (1), Yüz (3), Zengin (3)	230
Sevgi-Aşk	Anı (1), Anlam (1), Arzu (2), Aşk (58), Ayrılık (1), Bağır (1), Baş ucu (1), Birleşmek (1), Can (10), Çılgınlık (1), Duygu (2), El (7), Gönül (30), Gurur (1), Gülmek (9), Güllüm (2), Güzel (9), Hayal (1), His (1), Hoş (1), İnat (2), İstemek (4), İtiraf (1), Kalp (11), Kavga (1), Kavuşmak (2), Kazanmak (1), Kıymak (1), Kurban (3), Leyla (8), Mecnun (3), Mey (2), Meyhane (3), Murat (2), Mutluluk (9), Naz (1), Neşe (1), Rakı (1), Saç (1), Saklamak (2), Sarhoş (6), Sevdâ (3), Sevdiğim (2), Seven (18), Sevgi (8), Sevgili (4), Sevilmek (3), Sevişmek (1), Sevmek (46), Sıcacık (1), Sırlıklam (1), Sine (1), Son (5), Şarap (3), Şefkat (1), Tertemiz (1), Tiryaki (1), Tutulmak (2), Ümit (7), Ürpermek (9), Vefa (5), Yar (2), Yürek (5), Zevk (2)	336
Görmek Duymak	Dinlemek (1), Duymak (4), Görmek (7), Göz (11)	23
Dert-Üzüntü- Sıkıntı	Acı (9), Ağlatmak (2), Ağlamak (3), Ah (1), Aman (8), Avutmak (1), Batmak (3), Bela (1), Beter (1), Bıkmak (4), Biçare (1), Bitmek (2), Bozmak (1), Bozulmak (1), Buruk (1), Cefa (2), Çare (4), Çekmek (3), Çıkmaz (3), Çırpınmak (1), Çile (6), Dağıtmak (1), Darağacı (3), Darılmak (4), Darmadağın (1), Dayanmak (1), Derman (2), Dert (26), Divane (1), Dolmak (1), Efkâr (2), Engel (2), Eyvah (1), Feryat (8), Gam (1), Garip (1), Gözyaşı (1), Hata (4), Izdırap (2), İçmek (6), İdam (2), İncitmek (1), İnfaz (3), İnlmek (1), Kahr (1), Kahpe (3), Kan (1), Kanatmak (1), Kandırmak (1), Kapanmak (1), Kara (2), Kararmak (2), Kaybetmek (5), Kaybolmak (3), Keder (3), Kırık (2), Kırılmak (3), Kırmak (10), Kopmak (1), Korkmak (2), Nefret (1), Of (5), Ölüm (1), Özür Dilemek (3), Sabır (1), Savrulmak (1), Sitem (3), Solmak (1), Suç (2), terk etmek (1), Teselli (6), Virane (1), Yalnız (11), Yanmak (2), Yara (8), Yazık (1), Yıkmak (1), Yitirmek (1), Zor (8), Zorlamak (1)	233
Din	Af (9), Allah (1), Baht (7), Cennet (8), Dilek (1), Dilemek (4), Ecel (3), Emir (6), Günah (3), Hak (4), İbadet (2), İnanmak (4), Mahşer (1), Melek (2), Mucize (2), Nur (1), Mezar (1), Ömür (4), Sevap (1), Tanrı (1), Yarabbi (2), Yaratana (5), Yaratmak (7), Yazı(kader) (3)	82
Dünya	Alem (1), An (5), Dünya (12), Düş (2), Düzen (1), Ev (10), Felek (2), Gerçek (3), Gök (2), Işık (2), Kader (12), Kapı (1), Karanlık (1), Madde (1), Mekân (1), Saat (1), Yıl (2), Yıldız (1), Yol (12), Zaman (5)	76
Eylem-Hareket- Duyu	Acaba (1), Acıkmak (1), Aç (1), Açık Saçık (1), Açmak (1), Adım (1), Akmak (1), Almak (5), Anlamak (4), Anlaşmak (2), Anlatmak (1), Aramak (4), Artmak (1), Asalet (1), Aşmak (1), Ayılmak (1), Bağlamak (1), Bakmak (6), Beklemek (2), Bencil (1), Bırakmak (6), Bilmek (7), Boş (1), Bulmak (10), Cevap (11), Çaba (1), Çalmak (1), Çıkmak (3), Çiğnemek (1), Çizmek (1), Dalmak (1), Değişmek (2), Dokunmak (6), Doldurmak (1), Dolu (15), Doymak (1), Dökmek (1), Durdurmak (1), Durmak (3), Düşmek (3), Düşünmek (5), Eğmek (1), Fazla (1), Geçmek (5), Gelmek (15), Gezmek (1), Girmek (1), Gitmek (10), Gizlemek (1), Gizli (3), Göndermek (1), Hal (5), Hüner (2), İhtimal (1), İnmek (1), İşlemek (2), İtmek (1), Kaçmak (1), Kalmak (7), Konuşmak (6), Koymak (2), Kurmak (1), Nakış (1), Onarmak (1), Örmek (1), Sanmak (2), Sarılmak (1), Sarmak (3), Sığmak (3), Sormak (3), Söylemek (5), Susmak (4), Şaşırmak (2), Taşımak (1), Tatmak (1), Tok (1), Tutmak (4), Uçmak (2), Unutmak (4), Unutturmak (1), Üşümek (1), Vermek (16), Vurmak (1), Yakışmak (1), Yakmak (1), Yapmak (7), Yoğrulmak (1), Yorulmak (2), Yürümek (1)	251

Sözlerinin Gencebay'a ait olduğu saptanan 25 şarkı üzerinde yapılan sözel içerik çözümlemesi sonucunda bu şarkılarda yer alan sözcük/kavramlar, bunların sıklığı ve kavramların içeriklerinden yola çıkılarak oluşturulan kategoriler yukarıda yer almaktadır. Bu verilere göre Gencebay, şarkılarında öncelikle “Sevgi ve Aşk” kategorisi içerisinde yer verilebilecek sözcük/kavramlara yer vermektedir. Bu kategori içerisinde

sırasıyla en çok aşk, sevmek ve gönül sözcükleri yer almaktadır. Kategorilere göre ikinci sırada “Eylem-Hareket ve Duyu” kategorisi yer almaktadır. Bu kategori içerisinde en çok sırasıyla, vermek, gelmek-dolu, cevap kavramları bulunmaktadır. Üçüncü sıradaki “Dert-Üzüntü-Sıkıntı” kategorisinde en çok kullanılan sözcükler sırasıyla, dert, yalnız ve kırmak sözcükleridir. Bir sonraki kategori olan “Toplumsal İlişki ve İnsan” kategorisinde en çok sırasıyla, yaşamak, dil ve hasret sözcükleri kullanılmıştır. Dini içerik taşıyan sözcüklerin yer aldığı kategoride en sık olarak af, cennet, baht ve yaratmak kavramları kullanılmaktadır. Altıncı sırada yer alan “Dünya” kategorisinde en çok dünya, kader ve yol sözcükleri kullanılmıştır. Yedinci sıradaki “Doğa-Çiçek-Hayvan” kategorisinde sırayla, rüzgâr, yer ve bahar son olarak da “Görmek-Duymak” kategorisinde, göz, görmek, duymak sözcükleri en sık kullanılmıştır.

Gencebay’ın çalışmalarında genellikle hangi temalar üzerinde hangi sıklıkta durduğunu en ince ayrıntısına kadar veriler yoluyla ortaya koymamızı kolaylaştırması için kullandığımız yöntem olan sözel içerik çözümlemesi de kanıtlamıştır ki; Gencebay şarkılarında en çok sevgiyi ve aşkı işlemiştir. Sözcük sıklığıyla ulaştığımız bu sonuçtan ziyade kişinin sözcük dağarcığını da ortaya koymak mümkündür. Sözcük dağarcığı belirli bir metinde kullanılan birbirinden farklı sözcüklerin toplam sözcük sayısına bölünmesiyle elde edilir (Bulut, 2008). Gencebay’ın 25 şiirinde yer alan 2425 sözcükten anlamlı, kategorilerde yer alan ve değerlendirmeye alınabilecek olan 1306 sözcüğün 409’u birbirinden farklıdır. Buna göre, Gencebay’ın sözcük dağarcığı ortalaması 0,31’ dir.

4. SONUÇ

Bu çalışmada Gencebay’ın şarkılarının sözel ve müziksel çok boyutlu içerik çözümlenmesi yapıp birlikte değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirme sonuçlarına göre elde edilen istatistik veriler aşağıda yer almaktadır. Gencebay’a ait olan yirmi beş şarkıdan “Akma Gözlerimden”, “Batsın Bu Dünya”, “Beni Biraz Anlasaydın”, “Bir Teselli Ver”, “Cennet Gözlüm”, “Cevap Ver”, “Dil Yarası”, “Emrin Olur”, “Hasret Rüzgarı”, “Kördüğüm”, “Musalla Taşı”, “Sarhoşun Biri”, “Yalnız Değilsin”, “Yarabbim”, “Yargısız İnfaz”, “Yürekten Olsun” adlı on altı şarkı kürdi, “Ben Topraktan Bir Canım”, “Dokunma”, “Leyla ile Mecnun” adlı üç şarkısı nihavent, “İdeal Aşk”, “Kiralık Dünya” adlı iki eseri hicaz, “Bir Damla Mutluluk” adlı şarkısı çargah, “Sende Haklısın” adlı eseri uşşak, “Hatasız Kul Olmaz” adlı eseri karcıgar, “Ya Evde Yoksan” adlı eseri de segah makamında yazılmıştır. Görüldüğü gibi Gencebay yirmi beş eserinde toplam olarak yedi farklı makam kullanmıştır. Şarkıların hepsi düz ölçülü olarak yazılmıştır. Gencebay’ın şarkılarının tamamında çalgısal bölme ve sözel bölme kullanmış bunun yanı sıra on altı şarkısında bağlantı bölmesi, yedi şarkısında da serbest bölme özelliklerini kullanmıştır. Gencebay parçalarında genellikle ana ses olarak si notasını kullanmıştır ve şarkıların melodik yapısına bakıldığında tam ses aralığın diğer ses aralıklarına oranla daha fazla kullanıldığı görülür. Ses genişliği bakımından Gencebay’ın şarkılarında ortalama on üç ses genişliği kullandığı görülmektedir.

Gencebay’ın incelediğimiz yirmi beş şarkısı 2425 sözcük, 558 mısra, 137 kıta, üç mısralık 15 kıta ve 19 beyitten oluşmaktadır. Kullanılan sözcüklerden hareketle sıklık derecelerine göre sekiz kategoride toplanan Gencebay şarkılarının içerisinde en fazla sırasıyla aşk, sevmek, gönül, dert, yaşamak sözcükleri bulunmaktadır. Sözcüklerin ayrılması ile oluşturulan kategorilerde birinci sırada “Sevgi-Aşk”, ikinci sırada “Eylem-Hareket-Duyu”, üçüncü sırada “Dert-Üzüntü-Sıkıntı” kategorileri sıklıkla kullanılmıştır. Gencebay 0,31’lik sözcük dağarcığına sahiptir. Gencebay’ın 0,31’lik sözcük dağarcığı oranı Neşet Ertaş’ın sözcük dağarcığı olan 0,29’luk orana (Bulut, 2008) ve Aşık Veysel’in sözcük dağarcığı olan 0,47’lik orana (Bulut ve Gündüz, 2005) bakılarak değerlendirildiğinde oldukça yüksek bir sözcük dağarcığı olarak değerlendirilebilir.

Orhan Gencebay’ın şarkılarında öne çıkan temalar arasında aşk, hüznün, ayrılık ve toplumsal sorunlar bulunmaktadır. Bu temalar, özellikle şehirleşme sürecindeki göçmen köylülerin karşılaştığı kimlik arayışlarını ve duygusal zorlukları yansıtmaktadır. Arabesk müzik, bu dönemde modernleşme süreci yaşayan bireylerin yaşadığı toplumsal çelişkiler ve kimlik sorunları gibi sosyo-kültürel dinamikleri ifade eden önemli bir araç haline gelmiştir.

Gencebay’ın şarkılarında Kürdi, Nihavent, Hicaz gibi makamlar kullanılmaktadır ve bu makamlar, şarkılardaki tematik öğelerle duygusal bir uyum sağlamaktadır. Örneğin, Kürdi makamı melankolik bir yapı sunarken, Hicaz makamı daha dramatik bir atmosfer yaratmaktadır. Ritim ve enstrüman seçimleri de temalara uygun olarak seçilmiş olup, bağlama, ney ve keman gibi enstrümanlar kullanılarak arabesk müziğin duygusal ve hüznü doğası vurgulanmaktadır.

Gencebay’ın şarkıları, toplumda güçlü bir yankı bulmakta ve özellikle köyden kente göç eden bireylerin yeni hayatlarına uyum sağlama sürecinde yaşadıkları kimlik bocalamalarını ve duygusal zorlukları ele

almaktadır. Şarkılarda kullanılan sözcükler ve ifadeler, toplumsal kültürel kodları içerirken, Türk halkının geleneksel değerlerine ve kolektif kimlik algısına da vurgu yaparak bireylerin şehir yaşamına adaptasyon sürecinde hissettikleri yalnızlık, aidiyet arayışı ve yaşadıkları çatışmaları yansıtmaktadır. Bu durum, özellikle modernleşme ile birlikte kentte yaşamının getirdiği yeni yaşam tarzına uyum sağlamakta güçlük çeken kesimler için bir ifade aracı olmuştur. Aşk ve hüznün gibi temalar, halkın günlük yaşamda karşılaştığı zorlukları ve duygusal travmaları müzik aracılığıyla ifade etmektedir. Bu bağlamda, arabesk müzik, toplumsal bir ses olarak, bireylerin kendilerini ifade etme aracı haline gelmiştir.

Gencebay'ın eserlerinin içerik çözümlemesi, Türk arabesk müziğinin evrimini ve toplum üzerindeki etkilerini anlamak için önemli veriler sunmaktadır. Onun şarkılarında kullanılan sözler, makamlar ve ritimler, Türk arabesk müziğinin nasıl şekillendiğini ve bu müziğin halkın duygusal ihtiyaçlarına nasıl hitap ettiğini göstermektedir. Çok boyutlu analiz, Gencebay'ın müziğinin toplumsal sorunlar karşısında bir ifade aracı olarak nasıl kullanıldığını ve Türkiye'nin sosyal dinamikleri ile nasıl bir etkileşim içinde olduğunu anlamak açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Baykal, G. (2012). *Bir iletişim aracı olarak müzik*. <http://www.gokalpbaykal.com/makale/bir-iletisim-araci-olarak-muzik/>
- Berelson, B. (1952). *Content analysis in communications research*. Free Press.
- Birekul, M. (2015). Popüler kültür ve müzikte anlamın kaybı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 10(1), 155-180.
- Bulut, M. H. (2008). Neşet Ertaş'ın türkülerinin çok boyutlu içerik çözümlemesi. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 14(54), 45-58. Ürün Yayınları.
- Bulut, M. H., & Gündüz, M. (2005). Aşık Veysel'in türkülerinin çok boyutlu içerik çözümlemesi. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 14(44), 30-42. Ürün Yayınları.
- Coşkun, A. H. (2001). *Ne olur sev beni*. Birey Yayınları / İskele-Sancak Kitapları Dizisi.
- Gökçe, O. (1990). İçerik çözümlemesinin sosyal bilimlerdeki yeri ve önemi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 135-146.
- Güllülü, S. (1994). *Sanat ve toplum*. Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Güven, U. Z., Kaya, Y., & Perrin, A. J. (2020). Music, city, and social change: A study of musical preferences in a former suburb of Istanbul. *Journal of Economy Culture and Society*, 61, 107-123.
- Güngör, N. (1990). *Arabesk: Sosyokültürel açıdan arabesk müzik*. Bilgi Yayınevi.
- Güngör, N. (1993). *Arabesk, sosyo-kültürel açıdan arabesk müzik*. Bilgi Yayınları.
- Kuzucanlı, G., & Çelikiz, E. (2019). Türk sinemasında arabesk müzik ve sahne dönemi: "Batan Güneş" filmi örneği. *Ulakbilge*, 37(7), 399-406.
- Özbey, M. (2013). *Popüler kültür ve Orhan Gencebay arabeski*. İletişim Yayınları.
- Şener, S., & Oğul, B. (2022). *Re-evaluating the roots of Arabesk music: Grup Metronom*. Musicologist.
- Stokes, M. (1992). *The Arabesk debate: Music and musicians in modern Turkey*. Clarendon Press.
- Stokes, M. (2010). *The republic of love: Cultural intimacy in Turkish popular music*. University of Chicago Press.
- Uymaz, E. (2024). Arabesk melodileri: Türkiye müzik sahnesinde bir evrimin izleri. *TÜRKAV Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 231-252.